

लालबहादर गुरुड

संसारमा वज्जान र प्रवधिके आवषिकरसँगै वकिस तीव्र रूपमा अगाडि बढेके छ □ वकिसके प्रभाव सकरात्मकर नकरात्मकदुवै हुने गर्दछ □ यही वकिसक गतहिरू तथा मानवसरिजति क्खियाक्लापक करण वातावरणीय समस्या दनिानुदनि जटलि हुँदै गइरहेके छ □ यनै समस्याक वविधि करणहरूमध्ये जलवायु परविरतन पर्ना कहो □

छोटो समयक लागि पृथ्वीके वायुमण्डलमा हुने परविरतनलाई मौसम परविरतन भनन्छ □ जस्तै, घाम लाग्दा लाग्दै शीतल हुने, पानी पर्ने, हावा चलने आदि, भने लामो समयावधि देखि पृथ्वीमा चलआि के जाडो, गर्मी, वर्षायाम र अन्य अवस्थामा आउने परविरतनलाई जलवायु परविरतन भनन्छ □ अझ यसलाई प्रष्टयाउँदा औद्योगिककरण गाडीहरूके बढी प्रयोग, हातहतयारके बढ्दो प्रयोग, भौतिकपूर्वाधारहरूके निर्माणमा भ के वृद्धि, वनजंगलके वनिाशक करण जमनिमाथिके वायुमण्डलके तापक्रम बढ्दै ग के छ □ जसक करण गर्मी, वर्षा, जाडो यामहरूक समय परविरतन हुँदै ग क छन् □ अतवृष्टि, अनावृष्टि हुन थालेक छन् □ मौसममा आ के यस कसिमिके समष्टिगत परविरतनलाई जलवायु परविरतन (Climate Change) भनन्छ □

जलवायु परविरतनक करकतत्वहरूमा ओजन तहके वनिाश (Ozone Layer Depletion) वशिव्व्यापी उष्णता (Global Warming), हरतिगृह प्रभाव (Green House Effect), अम्ल वर्षा (Acid Rain) आदलाई लइन्छ □ पृथ्वीके वायुमण्डलमा रहेके हरति गृह ग्यासले केँच वा प्लाष्टिके जस्तै कम गररिहेके हुन्छ □ सूर्यबाट आउने प्रकश सजलै छरिन दनिन्छ □ यसरी छरिेके ताप र प्रकश जमनिमा पुगेपछि केही भाग जमनि, पानी र बोटबरुिवाले सोस्छन् भने धेरै जसो आकशतरै फर्कन्छ □ यसरी फर्क र आ के प्रकश र तापलाई हरति गृह ग्यासले रोके राख्ने हुनाले पृथ्वी न्यानो र तातो हुन्छ □ यसलाई हरतिगृह प्रभाव भनन्छ □ यसके अभावमा पृथ्वीके औसत तापक्रम -1.2°C अ पुग्ने हुनाले जीवति प्राणीके जीवन असम्भव हुन्थ्यो □

वगित केही वर्षयता वभिनिन मानवीय क्खियाक्लापक करणले गर्दा वायुमण्डलमा हरति गृह ग्यासके मात्रा बढ्दै गइरहेके छ □ जसले र्गा पृथ्वी तात्ने

प्रक्रिया वा विश्व उष्णीकरण (Global Warming) के समस्या देखी के छ । जस कारण मौसममा अस्थिरता, समुद्री सतह बढने, हिमनदीहरू पग्लने, पुटने, हिमालके हटिँ पग्लने, वृषा उत्पादनमा कमी, नयाँ रोगक जीवाणुहरू पैलने, बाढी पहरी, भूकम्प, खडेरी, कुवा, मूल सुक्ने आदि समस्याहरू देखी क छन् ।

वैज्ञानिकहरूले हरति गृह ग्यास समूहमा कार्बनडाइअक्साइड CO2 नाइट्रस अक्साइड (N2O), सल्फरडाइअक्साइड (SO2), मथिन (CH4), परफ्लोरो कार्बनस (PFCs), हाइड्रोफ्लोरो कार्बनस (HFCs), सल्फर हेक्जा फ्लोराइड (SF6) आदलाई राखेक छन् । यही ग्यासहरूके अत्याधिक वृद्धिके कारण पृथ्वी तात्न गइ समस्याहरू झेलनु परेके हो ।

यी ग्यासहरू बढनुक प्रमुख स्रोतहरूमा वनजंगलके वनाश, बढ्दो शहरीकरण, औद्योगिकीकरण, केइला, खनजि, तेल र ग्यासके अत्याधिक प्रयोग, भू-उपभोगमा परिवर्तन, वृषाजन्य क्रियाकलापमा परिवर्तन, क्लोरो फ्लोरो कार्बन (CFC) उत्पादनमा वसितार आदलाई मुख्य रूपमा लनि सक्निछ । तसर्थ, वकिसति राष्ट्रहरू नै बढी यसमा जम्मेवार छन् ।

वैज्ञानिकहरूक अनुसार सन् १९०६-२००५ सम्म पृथ्वीके औसत तापक्रम ०.७४ डिग्री सेल्सियस बढेके छ । सन् २१०० के अन्तसम्ममा पृथ्वीके औसत तापक्रम १.४ देखि ५.८ डिग्री सेल्सियसले बढने अनुमान गरि के छ । पृथ्वीके ध्रुवीय क्षेत्रके हटिँके विशाल भण्डार पग्लौँदै गइहेके छ । हिमाली क्षेत्रमा हटिँ तथा हिमनदी पग्लनि क्रम तीव्र भइरहेके छ । जसले गर्दा समुद्रमा सतह बढेके छ । प्रतविष १.८ मिलिमिटरले समुद्रके सतह वृद्धि भइरहेके छ । समुद्रके तट तथा बीचमा रहेक टापु देशहरू जस्तै मालद्विप, टुभालु, फिजी डुबानमा पर्न सक्ने खतरा छ ।

जलवायु परिवर्तनसम्बन्धी क्योटो प्रोटोकल, कोपनहेगन शिखर सम्मेलन (२००९), नेपालके मन्त्रीस्तरीय कलापत्थर बैठक, बाली सम्मेलन चर्चित छन् । कार्बन उत्सर्जनमा चीन २१.५%, अमेरिका २०.२%, युरोपेली संघ १३.८%, रुस ५.५%, भारत ५.५%, जापान ४.६% र नेपाल ०.०२५% रहेक छन् (जलवायु परिवर्तन विशिषाङ्क २०६६) । तसर्थ, नेपाल कार्बन उत्सर्जन बढी गर्ने राष्ट्रबाट सहयोग पाउने सूचीमा पर्दछ । कनिक, बढी कार्बन उत्सर्जन गर्ने राष्ट्रहरूले यसके न्यूनीकरणक लागि केही बजेट खर्च गर्नुपर्ने प्रावधान रहेके छ । जस अनुसार नेपालमा CDM, REDD, UNEP, UNFCCC, 4E7, LDC, NAPA, PPCR लगायतक परियोजनाहरू सञ्चालति छन् ।

उल्लेखित समस्याहरूके समाधानक लागि अन्तर्राष्ट्रियस्तरमा वकिसति राष्ट्रहरूले हरति गृह ग्यास उत्पादनमा कम गर्ने, पेट्रोलियम पदार्थ, केइला प्रयोगमा कम गर्ने, नवीकरणीय ऊर्जा, सौर्य ऊर्जा, जलविद्युत ऊर्जाके वकिस, वनजंगलके संरक्षण, वृक्षारोपण, उद्योगधन्दा र क्लकरखानाके सञ्चालनमा सावधानी अपनाउने, बायो ग्यास, वायुशक्ति, बायो इन्जिनियरिङ प्रवधिके वकिस, फेहोरमैलाके पुनः नवीकरण र पुनः प्रयोग गर्ने, प्राङ्गारकि खेती, जनचेतनामूलक कार्यक्रमहरू र पीडित क्षेत्रमा समस्याके समाधान तथा व्यवस्थापनमा ध्यान दनि जरुरी छ ।

प्रतिक्रियाक लागि :

laltamu77@yahoo.com, lbgurung@facebook.com

9814125606

सन्दर्भ सामग्री :

-LI-BIRD, iied, वातावरण (जलवायु परिवर्तन विशेषाङ्क २०६६)

-NUO-Group on Climate Change- जानकारीपत्र २०६५

—जलवायु परिवर्तन सेमिनार कठमाडौं र पोखरा नोट